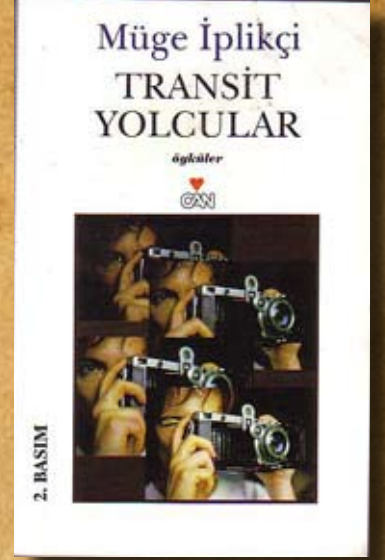

“Müge İplikçi’nin Yolcuları”

Radikal Kitap eki

Cemil Kavukçu

Müge İplikçi, çağdaş öykünün alabildiğine genişleyen sınırlarında kendine ait bir yer edinirken, olayı mümkün olduğunca öykünün dışına taşıyor, klasik öykünün kalıplarıyla da bağıni koparmıyor.

Son dönem edebiyatımızda ‘roman’ yazarının ön plana çıkarılmasıyla medyatik fırtınalar koparırken, öykü, yazınsal ağırbaşlılığını koruyarak kendi yatağında gelişimini sürdürüyor. 90 sonrası edebiyatımızın gündeminde öykü önemli bir yer tuttu ve gündemde kalmayı da sürdürüyor. Belki hiçbir dönemde öykü bu kadar tartışılmadı, konuşulmadı, ‘öykü günleri’, ‘okuma saatleri’, panel ve söyleşiler düzenlenmedi. Bir öykü patlamasından söz edildi. Bunun nitel mi, yoksa nicel bir patlama mı olduğu tartışıldı.ama sonuçta öykü edebiyatımız çeşitlenerek zenginleşti. Burada önemli olan yeni bir ses, yeni bir bakış, bir soluk getiren, öykücülüğümüzü daha ileri noktalara taşıyan yazarların ortaya çıkmasıydı. Bu dönemde ürün veren onlarca genç imza için bu olumlu değerlendirme yapılabilirdi. Öyküye olan ilgi sürdükçe, özgün imzaların sayısı da artacaktır kuşkusuz. Olumlu gelişmelerin yanı sıra birtakım kaygıların oluşmaya başladığı da söylenebilir; örneğin, genç yazarların gittikçe daha aceleci davrandıkları, ürünlerini yeterince olgunlaştırmadan kitaplaştırma peşine düştükleri ya da ilk kitaplarıyla oluşturdukları olumlu havayı bozacak, o kitabın gerisine düşen ikinci kitaplarını okura sunmakta bir sakınca görmedikleri, öyküler arası benzerliklerin, yakınlaşmaların artmaya başlaması gibi...

Genç yazarların önceki kuşaklardan hatta birbirlerinden etkilenmeleri son derece doğal. Bunu potalarında eritip kendilerine özgü sesi bulmaları ise pek kolay değil. Yine de ‘benim yazarım’ dediğiniz, mercek altına alarak her öyküsünü titizlikle izlediğiniz genç yazarlar vardır. Daha ilk kitabında, henüz olgunlaşmamış olsa bile özgün bir sesin fısıltılarını duyarsınız. Müge İplikçi, benim için böyle bir yazar. Onun, öyküsünü tamamen kendi evrenine taşıyarak bir çıkış yapacağı beklenen bir sonuçtu, ancak bu süreci bu kadar hızlandırması bir sürpriz oldu.

‘Transit Yolcular’, şaşırtan, heyecanlandıran, sevindiren bir kitap. Müge İplikçi yazın yaşamında büyük bir adım atarken, öykücülüğümüze de yeni, taptaze bir soluk getiriyor.

‘Transit Yolcular’da yer alan öyküler on yedi altbaşlıkla birbirinden ayrılmış gibi görünse de tek bir öyküden oluşuyor kitap.

Durmak da Bir Hareketir

“Nida Bakır, 1961 yılında doğdu. 1989 yılındaysa başına bir iş geldi. Bundan sonraki hayatını belirleyecek bir işti bu. Bir düğün salonunda yerde atıp durmakta olan bir kalbi tutup apışarasından içine sokuverdi. 1989-2002. Nida tam 13 yıldır iki kalple yaşıyor.”

Böyle gerçeküstü bir girişle başlıyor ‘Transit Yolcular’. Nida’nın kavgalı gürültülü bitmiş bir düğün salonunda, yerlere saçılmış bardak, tabak kırıkları, yemek artıkları arasında bulunduğu bu kalp, gelin adayı Gülistan’ın kalbidir. Evleneceği adam Servet, o gece önce çırılçıplak soyunmuş sonra da , sevmediği bir kadınla evlenmek zorunda olduğunu herkese haykırmıştır. Düğünde kavga o zaman çıkmış, Gülistan’ın kalbi o zaman kırılmış, on dokuz yıl yaşadığı bedenini o zaman terk etmiştir; hem de bekaretini içerden bozup rahminden çıkararak. On dokuz yaşında olan Nida da inleyen bir kalbi yerde bulup aynı yoldan, rahminden

içine almış, iki kalpli olmuştur. Nida ve Gülistan. Ben ve öteki. Artık ne zaman Nida, ne zaman Gülistan olduğunu bilemeyecektir. O artık hem kalbi kırılan Gülistan'dır, hem de yaşamı değişen Nida'dır. Yani bir anlamda ne Gülistan'dır ne Nida. Öykü, ya da birbirini tamamlayan öyküler hep oyunlar üzerine kuruluyor. Nida da, her şeyin bir oyun olduğunu söylüyor zaten; gitmek ne kadar oynansa, gitmemek de o kadar oyun oluyor, geriye dönme fikri bile oyunun bir parçasına dönüşüyor. Gidemeyişin yerini gitmemek aldığında, durmak da bir harekete dönüşüyor.

'Mürüvvet'e Endaze Olmaz' başlıklı öyküde hem 61 Anayasası'ndan hem de Nida'nın doğumundan söz ediliyor. Yine de bunun Nida'nın gerçek doğumu mu, yoksa hayali doğumu mu olduğu netlik kazanmıyor.

"Nida bebeğin o gece doğduğunu sanıyorum. Süheyla'nın Rukiye Siren'ini doğurduğu geceydi o gece.

Gerisi? Gerisi hakikatten yaşamın bir oyunu ve bu oyun sathında yapılmış olan hayali yolculuklardır." (s.168)

Nida'nın 'gitmek' için Ren uçağına binmesi, ama uçağın sürekli rötör yaparak bir türlü gidememesi, uçağın asla havalanmayacağını düşünüp gitmekten vazgeçmeyi düşünmesi gibi... Bu nedenle gitmek, gelmek, gitmemek, gidememek, durmak, beklemek filleri çok önem kazanıyor. Nida'nın öyküleri birbirine bağlamak gibi bir işlevi var ama, anlatılan yalnızca Nida'nın öyküsü değil. Mürüvvet Hala'nın, sonra Neriman ve Nigar halaların, Talat Enişte'nin, İdo'nun, Ergun'un, Servet'in, Aysel'in, Siren'in öyküleri de var; bu öykülerin çağrıştırdığı başka öyküler, kendi öykülerimiz var. Birdenbire ortaya çıkan Zarife var.

Bir oturuşta okuyun

"Sonra Zarife geldi. Üzerinde bütün oyunların tılsımıyla... o bir kurşun askerdi, tahta attı, yap-bozun en can alıcı parçası, bir uçurtma, tombaladan çıkan sürpriz rakam, eğlencelik bir bigudi, kuru ciltlere nemlendirici krem, sevdahlılara gazoz, tutkununa lahmacun, yaz vakti ipil ipil esen bir mesire yeri, emprime tiril tiril bir döpiyes, damadaki son hamle, satrançtaki vezir, eskilerden bir deniz hamamı sefası, hulahupun keyfi, elbette bisiklet, ozonu delmeyen deodoran, çarşambaları kadınlar matinesi, ipek bir fular, cezbedici bir ruj, lunaparktaki dönme dolap..." (s.174)

Sonra Zarife gelir. O, en umut vaat eden 'yer'siz bir 'yaşam kendiliği'dir. Bir devrimdir Zarife.

Zengin kadrolu ve zenginleşmeye çok açık öykülerle karşı karşıyayız.

Müge İplikçi farklı, özgün bir öyküleme tekniği kullanıyor; öyle ki, hem kitabı elinizden bırakamıyorsunuz, hem de çevireceğiniz sayfada ne ile karşılaşacağınızı bilmiyor, tahmin edemiyorsunuz. Serbest çağrışımları, bilinç akışını, düşleri, günlük yaşamın küçük ayrıntılarını, iç konuşmaları birbirinin içinden ustalıkla geçirerek yeni tatlar sunuyor. Çağdaş öykünün alabildiğine genişleyen sınırlarında kendine ait bir yer edinirken, olayı mümkün olduğunca öykünün dışına taşıyor ama, klasik öykünün kalıplarıyla da bağını koparmıyor. Diyalogları, yapaylığa düşmeden, abartıya ya da gereksiz süslemelere kaçmadan yerli yerinde kullanıyor. Hiçbir şey sarkmıyor. Küçük kalem oynatışlarıyla çok canlı öykü kişileri çıkarıyor karşımıza. Öykülerine, öykünün taşıyamayacağı hiçbir yük yüklemiyor.

'Transit Yolcular'da Müge İplikçi'nin dili, daha önceki öykülerinde olmadığı kadar rahat, kıvrak, atak ve kışkırtıcı. Bu da, özgün bir öykü atmosferi kurmasında İplikçi'ye sınırsız olanaklar sağlıyor. Sözcük seçimini titizlikle yaparken, yerli yerinde kullandığı yinelemelerle anlatımını zenginleştiriyor. Anlatılandan çok anlatım biçiminin önemli olduğunun altını çiziyor. Yeni bir zaman yaratmanın peşine düşerken dilindeki iç sesi, sözcüklerle yaratılan musikiyi de kitap boyunca duyumsuyorsunuz. Okurken, öyküleri siz yazıyormuş gibi oluyorsunuz, ya da yazmalıymışsınız gibi.

Yazarın emek vererek ortaya çıkardığı bu kitap okurundan da bir çaba bekliyor. Özellikle de, kitaptan tam bir keyif almak için bir oturuşta okunması gerektiğini belirtmek isterim.

Transit Yolcular'a dair dört kavram

Müge İplikçi'ye kitaptan çıkarttığımız dört kavramı sorduk. O da anlattı...

Beklemek

Sabırdır, beklemek. Kitaptaki bir karşılığı bu. Diğeri ise gitmenin içersindeki yeri. Bir oyun düşünün. İki tur bekliyorsunuz. O sırada oyun devam etmekte ve siz bekleyerek o devamlılığın bir parçası haline geliyorsunuz. Aslında dururken bile zincirin bir parçasısınız. Peki bu iyi mi, kötü mü? Kitapta bunun altını önemle çizdim. Etiği olan hiçbir oyunda bu iki kavram yoktur. Siz oyuncusunuzdur, o kadar ve kurallar dahilindeki hedefiniz kazanmaktır. Peki bu iyi mi? Bilmiyorum. Hayatta nice kazanım vardır ki aslında iyi değildir. Zaten içinde yaşadığımız o hayat hileli bir hayat, etiği olmayan bir oyun. O halde şöyle diyelim: Oyunun 'kendi zamanı' ve oyun etiği doğrultusunda kazanmak anı an kıldığı için hiç fena değildir.

Beklemek hususunda bir diğer nokta da şu: 20 yıllık bir arkadaşım var, Berna Kuleli. Kendisi İFSAK amatörlerinden. Bu projenin görsel yanını çalışabilir misin diye sorduğumda on iki tane güzel fotoğrafla çıktı geldi. Çeyiz işlerini içeren ve mevsimleri simgeleyecek olan on iki güzel fotoğraf. Kitaptaki oyunların bir parçası olarak kitapta yerlerini aldılar. Kitapla ilgili beklemek fikri, bir diğer boyutuyla Berna'nın çeyiz işli fotoğraflarıyla özdeşleşmiş durumda kafamda.

Yer

Yaşadığımız yer. Adına Dünya demeyelim. Sadece Yer. Bay Zorlu'ların ya da benzerlerinin diyarı, bu diyara alternatifler, ütopyalar yarattıkları ana örnek. Bay Zorluların hemen hepsi her şeyi çok iyi bilir, seni beni onu çok iyi tahlil eder, kültürlü ve birikimlidirler; eğitimsiz olabilirler ama kendilerini yetiştirmiş baylardır mesela. Bütün manifestolar, gerçekler onlara aittir Yer'de. Bizlerin adına konuşur, bizi yönlendirirler. Doğru da söylerler üstelik. Kitapta oyunla ilgili bütün 'doğru' mesajlarımı Bay Zorlu'ya söylettim. Ben söylersem onun kadar inandırıcı olamam gibime geldi! Yalnız Bay Zorlu'nun Nida'ya gerçek bir oyun kapsamında yenildiği bir yer var. Doğru yerde, doğru zamanda, doğru mesaj ama söyleyen kişi yanlış... Politikacıların yaptıkları gibi. Hayatta biz bunlara kanarak yaşıyoruz, böylece o hileli oyunun parçası oluyoruz oysa gerçek bir oyunda, ya da Nida'nın takip ettiği oyun tipinde üç doğru bir yanlısın karşılığı yanlıştır. Bu yüzden Bay Zorlu Yer'in ya da yarattığı ütopyaların içinde ağzıyla kuş tutsa da yanlış, hileli ve yalancının tekidir Nida'ya göre. Nida'nın 'Bayan Doğru' ya da 'Bayan Kolay' olmadığını da belirtmek isterim bu arada.

Körük

1961 yılında bir şey olur! Mürüvvet bir bebek dünyaya getirmek istemektedir. Ancak bu iş o kadar kolay değildir. Karnı şişmektedir ama sirozdan ötürü... Yine de gebe olduğunu hayal etmektedir. Bu hayali besleyip doktorun muayenesinden sonra Taksim meydanında körüklü bir makineyle fotoğraf çektirir. Amacı o hayali duyguyu dondurmaktır. O çocuğun doğup doğmadığından hiçbir zaman emin olamıyoruz. Geceye yansıtılan bir çığlık, bir ses var ama Nida'nın asıl varlığı için gerçek bir ipucu sayıp sayamayacağımızdan emin değilim bu çığlığı. Tıpkı 61 Anayasası gibi. Nasıl bir sestir o Anayasa? Nereye ulaşmıştır sesi? Bir özgürlük vaadidir bir noktada, bir diğer noktada ise akışkanlığını yitirmiş, marazi bir demokrasi fikridir. inişler, çıkışlar ve hatta batışlar. 2002'de geldiğimiz yer neresidir? Her şeyin hızla gelip geçtiği bir transit bekleme salonu. Tezatların birbirini ürettiği, hızın durmak, durmanın gitmek, gitmenin beklemek anlamına gelebileceği şeffaf pencereci ama bir türlü eylemin sizin yanınıza uğrayamadığı bir salon. Suni güvenlik ağlarının kol gezdiği vaat dolu bir mekan.

Körüğün içine doğru bakar Mürüvvet. Ana meydan okur, karaciğerine de. O körükle bugüne geliriz. O körük Ren uçağının ana toprağa bağlantısını sağlayan havaalanındaki geçitlerden biridir. Göbek bağı işlevini de gördüğünü söyleyebilirim bu körüğün geçmişten şimdiye, Nida'dan Mürüvvet'e. Körük neredeyse tek umut, tek hayat damarıdır durağanlığı yenmek için. Kısacası doğum gerçekleşmeli ve çığlık hakikat olmalıdır.

Geyik

Kitaptaki bu 'geyik' muhabbeti Anaerkil döneme gönderme yapan bir simge. Ortaçağla birlikte değerinden ve kutsallığından sapma gösteren bir simgedir geyik. şaman elbisesinin ana motiflerinden biridir. Mürüvvet'in elbisesinde de bu motiflerle bezeli ve anlamları kitaptaki diğer öykülere bağlanabilecek böyle bir masal var. Ataerkilliğe geçişin gerçekleşmesiyle horgörülmeye, aşağılanmaya başlaması fikri, geyiğin 'Transit Yolcular'da öne çıkmasına yetti de arttı bile.